

העריצות מתחילה!

הלן נאומו של אורי אבנרי להנמקת הצעת החוק של סיעתנו לביטול המעצרים המינהליים.

אורי אבנרי: בשעה שהתקין השילטון הקולוניאלי את התקנה שאנו מציעים היום לבטלה, אמר מר יעקוב שמשון שפירא, בשם המישפטיים היהודיים כולם: „המישטר שהוקם עם פירסום תקנות ההגנה בארץ ישראל אין דומה לו בכל ארץ נאורה. אף בגרמניה הנאצית לא היו חוקים כאלה, ומעשי מייזנק ודומיהם היו אף שם נגד אות החוק הכתוב. אמנם מרגיעים אותנו בכך שהתקנות מכוננות אך ורק נגד עבריינים, ולא נגד כל האזרחים. אולם גם המושל הנאצי באוסלו הכבושה הצהיר שלא יאונה כל רע לאזרח שייך אחר עסקיו בלבד.“

קודמו של יעקוב שמשון שפירא בתפקיד שר המישפטים, הד"ר דוב יוסף, הצהיר באותו מעמד:

„האם כולנו נהיה נתונים לטרוריסם בגושפנקה רשמית? או שיהיה קיים כאן חופש הפרט? גם הממשלה חייבת לתת את הדין, בפני בתי המישפט. אין לאסור אדם בלי מישפט ופסק דין. במקום שהחוק נגמר, העריצות מתחילה.“

ד"ר דונקבלום, שהיה לאחר מכן לשופט בית המשפט העליון, אמר אז:

„בתקנות אלה יש הפרה של מושגים אלמנטריים של חוק, צדק ומישפט... התקנות נותנות טנקציה לשרירות מוחלטת של השלטונות המינהליים והצבאיים.“

עניין של מצפון

כבוד היושבראש, מאז עברו 25 שנים, מהן 23 שנים של קיום מדינת ישראל. היו תקופות רגועות יותר, ותקופות רגועות פחות. ימי-מלחמה, הפוגה, והפסקת-אש. אולם התקנות האלה של הדיקטטורה הקולוניאלית גשארן במלוא תוקפן. כאשר נכנס לתפקידו שר המישפטים הנוכחי, יעקוב שמשון שפירא, הבטיח לבית: „תקנות שעת חירום 1945 מקומן לא יכירו בספר החוקים שלנו. אין להסתפק במחיקות שמחקנו בהן עד עתה... חלק צריך לנסח מחדש בשינויים ניכרים, ולחוקקו כחוק חדש על-ידי הכנסת...“

לצערנו, לא קויימה הבטחה זו.

אנו נוטלים לידנו את היוזמה ומציעים לכנסת את השינוי הדרוש.

אנו משמשים בכך פה לרבים וטובים במדינת ישראל, שקיומם של מעצרים מינהליים, ללא מישפט, על פי החלטתו הבלעדית של מפקד צבאי, מטריד את מנוחתם, ומעיק על מצפונם.

ואנשי הביטחון טוענים כי הישארותו חופשי עלולה לאפשר מעשה-חבלה קמלני.

דוגמה ב': יש עדות מוכרעת נגד פלוני, אולם גילוי העדות ישרוף מודיע חשוב, או יחשוף את איש שרות הביטחון ואת שיטות פעולתו. במקרה זה, חושש השרות להביא את העדות. מכאן הנטייה שלו לשלוח את החשוד למאסר מינהלי, בלי מישפט.

הקובע הבלעדי הוא המפקד הצבאי - כלומר, למעשה, שרות הביטחון הכללי עצמו.

השופט במקום המפקד

הצעתנו באה לכוון הליך משפטי מיוחד, המתחשב בנסיבות המיוחדות של שתי דוגמאות אלה, ואחרות. העיקר הוא: העברת ההכרעה מידי הפקיד והמפקד, לידי בית המשפט.

ואלה העקרונות העיקריים של הצעתנו:

הקץ למעצר המינהלי!

- כל משפט על פי הליך מיוחד זה יבוא בפני שופט עליון או מחוזי.
- שר הביטחון יכול לדרוש הליך מיוחד זה, ולבקש מעצרי-חירום.
- הבקשה לשופט תוגש רק אם ביצע הנאשם עבירה, ואם יש בידי התביעה ראיות סבירות להוכחת האשמה.
- מי שקשר קשר כדי לבצע עבירה, אך לא הספיק לבצעה - נחשב כמי שעבר עבירה של קשירת קשר.
- על השופט לא יחולו דיני הראיות, והשופט עצמו יקבע דינה של כל ראיה. כלומר: כפי שמקובל גם בכמה חוקים אחרים, יכול השופט לשמוע ראיה לבדו, ולהחליט אם היא חסוייה (כדרישת איש-הביטחון) או שיש לגלותה לנאשם ולפרקליטו (אם הדבר דרוש, לדעתו, לעשיית צדק). יכול השופט לקבל עדות-שמיעה, ולהחליט מה ערכה.
- החלטת השופט תהיה סופית, וללא צורך בהנמקה.
- מכסימים המעצר שיכול להיגזר בהליך זה יהיה שישה חודשים, וניתן להארכה לאחר קיום הליך זה מחדש.
- העצירים שייגזר עליהם מעצר לפי הליך זה, יוחזקו בתנאי מעצר מיוחדים - מיוחדים לטובה - עם זכויות מיוחדות. כל עוד לא הוכחה אשמתם כביצוע עבירה בהליך רגיל, אין לראותם כפושעים.
- חוק זה יחול בכל מקום שבו קיים שלטון ישראלי בפועל - כלומר, גם בשטחים המוחזקים, מובן ששם יבוא שופט צבאי-משפטן במקום השופט הרגיל.

לא שדים ולא מלאכים

- יש לשקול הצעה זו לעומת המצב הקיים, והוא:
- כיום ניתן לגזור מעצר מינהלי בלי שום הליך משפטי בכלל.
- כיום אין שום הגבלה על המפקד הצבאי.
- כיום אין העציר יודע כלל מה היא האשמה נגדו, מהו טיב החשד שהועלה.
- כיום אין הוא יכול להגן על עצמו, לחקור עדים ולסתור ראיות.
- כיום יש אמנם רביוניה בפני ועדה, שבראשה עומד שופט מכובד, אולם אין זה הליך משפטי. המלצת הוועדה אינה מחייבת, וכיום אין לעציר ולפרקליטו ברוב המקרים האפשרות להיות נוכחים, לחקור עדים ולסתור ראיות. איזה נימוק אמיתי יכול להיות נגד הצעת-חוק זו?
- לדעתנו, יש רק נימוק רציני אחד: שהמצב הקיים נוח לאנשי שרות הביטחון הכללי.
- איני אומר זאת בזלזול או באירוניה. על אנשים אלה מוטלת אחריות כבדה מאוד, ותהיה זאת כפוי-טובה מצדנו אם נתעלם מכך.
- איני רוצה לתאר את אנשי הש"כ כשדים, אך גם לא כמלאכים.
- הם בני-אדם, בני-תמותה, ואין להשאירם במצב שבו הם גם החוקרים, גם התובעים, גם השופטים וגם המוציאים לפועל.
- אנחנו מציעים להעביר את תפקיד השיפוט לידי השופטים, בתהליך מישפטי סדיר.

לא הלכנו בדרך הקלה. לא הצענו ביטול המעצר המינהלי, מבלי להציע פתרון סביר לבעייה הממשית, הנובעת ממצב הביטחון.

יש שעת-חירום, ואנו איננו מתעלמים ממנה, כבואנו להציע לכנסת חוק שהכנסת יכולה וחייבת לקבלו.

ישנה בארץ מערכת של מלחמה-זעירה, חבלה ופעילות מחתרתית. הוכח בעולם שאין לעמוד במערכה מסוג זה באמצעים מישפטיים שיגרתיים. מצב כזה מציג בעיות מיוחדות, ויש לספק להן פתרונות מיוחדים.

הקולוניאלי. פשוט השאירו על כנו את תקנות-הדיכוי של השליט מה שהיה נוח לאנשי-הביטחון שיש שדיט זה, נוח גם לאנשי-הביטחון שלנו.

ואין פלא שממשלה אחרי ממשלה השלימה עם מצב זה.

גם ביטחון וגם צדק

השאלה היא: האם אפשר למצוא שבילי-ביניים בין שתי נקודות קיצוניות - בין דיקדוקי מישפט של ימי-שלום, ובין שרירות מוחלטת של מפקד צבאי?

כמלים אחרות: האם אפשר לכלול בסדר-ההדיון הפדוריים של מדינת-ישראל דמוקרטיה את הכלים הדרושים למלחמה בפעולות-חיתריה של ימי-מלחמה?

מיטב המישפטיים בארץ, וביניהם ראשי הפקולטות למישפטים, סבורים שהדבר ניתן. אנו באים היום להציע דרך מעשית.

אין זו דרך אידיאלית. גם מישפטיים וגם אנשי-ביטחון ימצאו בה ליקויים. אך יש בה שתי מעלות גדולות:

- היא מספקת את צורכי הביטחון, ואינה מפקירה את האוכי לזיסיה ללא כלים יעילים למלחמה בטרור.
- היא מהווה צער גדול קדימה לקראת כינון הליך משפטי תקין, המתאים למדינה דמוקרטית.

הש"ב הוא המחלים

מהו המצב המיוחד המחייב פתרונות מיוחדים?

אצייר בפניכם שתי דוגמאות מעשיות, הלקוחות מן המציאות.

דוגמה א': ברמאללה נתגלתה רשת של פידאיון. אצל אחד מאנשיה נמצאה הוראה של המפקד, שהטילה עליו ללכת לעיר ישראלית, ולהתקשר שם עם ערבי מסויים, כדי לבצע משימות.

עדות זו לא תעמוד כמשפט רגיל נגד הערבי הישראלי, על פי דיני הראיות. הוראה של א' ליב, אינה מסלילה את ג'. אולם ג' חשוד,